

Utbildningsdepartementet
Universitets- och högskoleenheten
u.remissvar@regeringskansliet.se

Möjlighet för universitet och högskolor att ställa krav på lämplighet som särskild behörighet för antagning till lärarutbildning (Utbildningsdepartementets promemoria U2020/03981/UH)

Yttrande angående ovanstående promemoria

Jönköping University har fått möjligheten att svara på remiss av promemorian Möjlighet för universitet och högskolor att ställa krav på lämplighet som särskild behörighet för antagning till lärarutbildning (ert diarienummer U2020/03981/UH). Som enskild utbildningsanordnare berörs inte Jönköping University direkt av en eventuell förordningsändring, men då vi ser frågan som angelägen för sektorn som helhet och då vi själva har erfarenhet av att genomföra det vi benämner antagningsprov till lärarutbildningen, har vi valt att inkomma med nedanstående synpunkter.

Inledningsvis vill vi säga något om de erfarenheter vi har av att genomföra antagningsprov till lärarutbildningen. Idag genomför JU ett behörighetsgivande antagningsprov till Ämneslärarprogrammet, inriktning 7–9 samt Ämneslärarprogrammet, inriktning gymnasiet. Antagningsprovet består av en skriftlig reflektionsdel, baserad på en artikel som behandlar läraryrket, samt en intervju. Inför intervjun fyller den sökande i ett bakgrundsformulär. Antagningsprovet avser att bedöma den sökandes kommunikativa och interaktiva förmåga, motivation för läraryrket, förmåga till självreflektion samt förmåga att ta en ledarroll. Dessa olika delar är viktade så att störst vikt läggs vid motivation för den kommande yrkesutövningen och näst störst vikt läggs vid förmåga till självreflektion. Dessa bedömningsområden är de som togs fram av UHR i samband med försöksverksamheten med lämplighetsprov 2015.

Antagningsprovet resulterar varje år i att ett lite antal (mellan ca 5 och 10 %) bedöms ännu ej ha de förutsättningar som krävs. Den stora delen av sökande som faller bort under processen gör det för att de väljer att inte genomföra antagningsprovet. Det finns också en andel som genomför provet och sedan väljer att tacka nej. Detta hänger ihop med det vi ser som antagningsprovets primära styrka, nämligen att processen i sig ger den sökande tillfälle till reflektion över sitt studie- och yrkesval. Därmed ger det förutsättningar för mer genomtänkta beslut. Denna bild bekräftas i undersökning vi gjort bland de studenter som genomfört provet och syns också på två sätt i statistiken. Dels är bortfallet mellan den grupp som tackat ja till sin plats och den som registrerar sig på utbildningen närmast obefintligt, dels har andelen tidiga avhopp sjunkit från drygt 30% åren före antagningsproven infördes till endast 9% som snittvärde för programstarterna höstterminerna 2018 och 2019. Detta ligger också långt under de nationella siffrorna (som enligt UHR var 34 % för ämneslärarutbildningen 2016.)

Med utgångspunkt i våra erfarenheter vill vi särskilt kommentera några aspekter av förslaget. Först ska nämnas den viktiga frågan om rättssäker bedömning. Att införa ett prov som sökande måste klara för att uppfylla särskild behörighet till ett lärarprogram ställer höga krav på rättssäkerhet och likvärdighet. De aspekter den föreslagna särskilda behörigheten berör är svåra att mäta på ett sätt som uppfyller dessa krav. JU har arbetat mycket med denna fråga under utformandet av provet och bland annat bestämt att inte använda oss av ett arbetsprov på grund av dessa svårigheter. Medan vi ser en antagningsprocess som ger möjlighet till självreflektion och att mogna i sitt val som en stor fördel både för de sökande och för oss som utbildningsanordnare, riskerar ett lämplighetsprov som det skissas i promemorian att behäftas med en likvärdighetsproblematik.

En relaterad aspekt är om den lämplighetsbedömning som föreslås påverkar breddad rekrytering negativt. I promemorian konstateras att "universitet och högskolor som inför krav på lämplighet måste säkerställa att dessa inte missgynnar en viss grupp av sökande" (s.15). Vad gäller det antagningsprov som JU anordnar visar en jämförelse mellan de studentgrupper som JU antog till ämneslärarprogrammet under perioden före antagningsprovet (2011–2015) och perioden med antagningsprov (2016–2019) att det inte finns någon signifikant skillnad mellan dessa grupper vad gäller föräldrars utbildningsbakgrund eller utländsk bakgrund. Dock visade UHRs utvärdering av försöksverksamheten på en möjlig negativ effekt. Här vill vi särskilt lyfta vikten av transparenta, tydliga och genomtänkta bedömningsgrunder. Dessa måste arbetas fram och operationaliseras på ett sätt som explicit syftar till att inte missgynna vissa grupper.

Av alla dessa anledningar är utformningen av ett behörighetsgivande lämplighetsprov centralt inte bara för att minimera risken för oacceptabla negativa effekter och realisera potentiella positiva effekter direkt kopplade till prövningen, utan också för att undvika att antagning till lärarutbildningen blir oförutsägbar och svårnavigerad för sökande. Promemorian innehåller ingen konkretisering av hur lämplighet ska prövas och det förekommer dessutom otydliga och ibland motsägelsefulla formuleringar huruvida det är förutsättningar att klara utbildningen eller lämplighet för läraryrket som ska prövas. Att detaljerna i hur en lämplighetsprövning ska genomföras lämnas till utbildningsanordnarna själva är både nödvändigt och rimligt. Att också bedömningsgrunderna lämnas till sektorn med en hänvisning till vår vana att samarbeta inom ramen för lärarutbildningskonventet (s 10) är positivt men ställer höga krav på samarbete inom sektorn. Utformningen utav ett lämplighetsprov behöver utgå ifrån gemensamma grunder.

Som konstateras i promemorian är utformandet av ett lämplighetsprov resurskrävande. Detsamma gäller genomförandet av provet. Här är det rimligt att varje lärosäte själv väger kostnaden mot de fördelar man kan se. För JUs del har den huvudsakliga fördelen varit minskade avhopp, men vi genomför just nu en egen utvärdering för att kunna ta ställning bland annat till om de medel som läggs på detta är försvarbara i förhållande till positivt utfall. Vad gäller den andra fördelen som promemorian nämner, dvs ökat antal sökande som kan kopplas till en statusökning är det svårt att dra några säkra slutsatser av statistiken. Medan vi såg en ökning av sökande till ämneslärarutbildningen 2017 när antagningsproven infördes har siffrorna varierat sedan dess och vi ser både en samvariation med nationella söksiffror och stora skillnader mellan olika ingångsåmnen. Vi kan alltså inte säkert identifiera en sådan generell ökning som kan kopplas till vårt antagningsprov.

Promemorian diskuterar vilka lärarutbildningar som ska omfattas av en eventuell möjlighet att genomföra lämplighetsprov. Vi delar den bedömning som görs, med ett undantag, nämligen Kompletterande pedagogisk utbildning (KPU). Eftersom KPU, till skillnad från de andra utbildningarna som föreslås undantas, inte kräver tidigare erfarenhet av pedagogiskt arbete utan enbart ämneskunskaper ser vi det som rimligt att kunna pröva lämplighet också vad gäller detta lärarprogram.

Sammanfattningsvis har JU egna positiva erfarenheter från de antagningsprov vi genomför. Dessa erfarenheter handlar framför allt om att våra sökande i högre grad gjort ett genomtänkt val och att vi därmed ser en minskad andel tidiga avhopp. Vad gäller det förslag som promemorian redovisar noterar vi en brist på tydlighet vad gäller definition av vad som ska prövas samt en avsaknad av bedömningsgrunder för denna prövning. Detta är problematiskt, i synnerhet då lämplighet är svårt både att definiera och att bedöma och riskerna för en likvärdighetsproblematik därmed är överhängande. Dessutom riskerar vi att antagningen till lärarutbildningen nationellt blir oförutsägbar och svårnavigerad ur de sökandes perspektiv.

I detta ärende har Agneta Marell beslutat. Jenny Bonnevier har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också Weronica Ader och Ulrika Stjernerndahl deltagit. Ämnesansvariga har fått möjlighet att lämna synpunkter.

Agneta Marell
Rektor, Jönköping University